

Leo Trotskij

Åttonde Sovjetkongressen om uppgifterna i det ekonomiska uppbygget

(Tal på allmänt medlemsmöte för RKP(b) i Zamoskvoretsdistriktet 4 januari 1921)

Sjunde Sovjetkongressen samlades i en tid som jag tycker påminner en del om den tid vi nu lever i. Då hade vi en känsla av, att kriget var inne på sluttampen, nu kan vi säga det med större säkerhet. Då började vi ägna allt större uppmärksamhet åt våra ekonomiska uppgifter och strax efter Sjunde Sovjetkongressen satte vi igång med att demobilisera partiarbetare från armén och dessa togs successivt i arbete, och så höll det på hela vintern. Men till våren fick den kampanjen ett abrupt slut, först i och med kriget mot Polen och därefter kriget mot Wrangel.

Men på tröskeln till Åttonde Sovjetkongressen, tycktes våra militära operationer ha fått ett radikalt slut. Om nya militära operationer skulle börja till våren igen, och det är tyvärr inte uteslutet – även om vi kan hoppas på, att historien låter oss slippa denna bittra kalk – skulle de framtidsutsikter som nu ligger öppna inför oss, plötsligt åter gå om intet. Om vi ändå jämför den åttonde kongressen med den sjunde, så finns det stora likheter men också stora skillnader.

Den revolutionära utvecklingen i Europa har under detta år gjort stora framsteg. Det räcker med att nämna de tyska oavhängigas kongress i Halle¹ och det franska socialistpartiets kongress i Tours². Där ställde sig mellan två tredjedelar och tre fjärdedelar av tyska respektive franska socialistpartiet bakom Tredje Internationalens ståndpunkter. Detta faktum är i sig en stark garanti för, att England, Frankrike osv, inte ska våga sig ut på några nya krigsäventyr.

Vår sovjetapparat har under detta år otvivelaktigt blivit mycket starkare, smidi-gare och rikare på erfarenheter. Även om vi svurit ve och förbannelse över sovjetapparatens för dess byråkratism, har den otvivelaktigt bättrat sig. Det den har kvar av absurditeter, långbänkar osv – det avspeglar, enligt min mening, till åtminstone två tredjedelar bara vår okultur och fattigdom. Det är sådant som inte försvinner genom åtgärder av organisatorisk natur. Klumpighet och långbänkar kan bara utrotas genom att vi förbättrar kvaliteten i vårt arbete, ackumulerar materiella rikedomar och blir mer kulturella. Generellt har dock apparaten blivit bättre.

De meningsmotsättningar som fanns på Sjunde kongressen³ har nu minskat i styrka, då den stora striden mellan centrum och lokala intressen uteblev. Det enda som har förekommit är en del konflikter om vissa formuleringar som gällt vilka befogenheter som tillkommer Högsta folkhushållningsrådets överstyrelser och centra, men lokalpatriotiska grupperingar har vi nästan helt förskonats från.

Åttonde kongressens huvudfrågor handlade om ekonomin. På kongressens dagordning stod ett anförande av kamrat Lenin, men också rapporter om sådana frågor som en enhetlig ekonomisk plan och den ekonomiska utvecklingens viktigaste aspekter. Till en början spred sig en viss besvikelse bland kongressombuden, för nästan alla hade väntat sig ett anförande som *både* skulle ta upp den enhetliga ekonomiska planen *och* metoder för planens genomförande. Men något sådant anförande var inte förberett. Kamrat Lenin talade en del om dessa, de allra viktigaste frågorna, men därefter splittrades temat upp i flera underteman. Den enhetliga ekonomiska planen togs upp i rapporten från Högsta Folkhushållningsrådet, men återkom också i rapporten om Rysslands elektrifiering⁴ och i rapporterna om läget inom transportsektorn och jordbruket.

Vissa kamrater, däribland en del kongressombud, har haft en ganska naivt förhållningssätt till den här frågan om en enhetlig ekonomisk plan, som ju ändå är en av de allra viktigaste frågorna i vårt arbete. En del trodde, att om vi nu förbereder en rapport om en enhetlig ekonomisk plan, så kommer rapporten, å ena sidan, att handla om Rysslands elektrifiering, samt å andra sidan, att utmytna i ett arbetsprojekt som sedan föreläggs Sovjetkongressen i fix och färdig form. Men så långt har vi inte kommit och kommer heller inte dit på ett bra tag. En enhetlig ekonomisk plan är inte någon sådan plan som, så att säga, skulle kunna totas ihop i en ekonomiavdelning eller i någons arbetsrum.

Vi har i och för sig en Statistisk centralbyrå där man kan skaffa fram uppgifter, ex.vis ifall antalet bönder med två-tre hästar har ökat eller minskat, ifall antalet jordbruksmaskiner har ökat eller minskat osv. En sådan uppgift, vanligtvis ganska osäker, går lätt att ta fram. Men folkhushållningen består inte av ett diagram med ett antal statistiska uppgifter, utan av att en viss mängd levande arbetskraft måste stå i en viss relation till en viss kvantitet råvaror, bränsle och en viss mängd producerade livsmedel. Uppgiften att fastställa detta ömsesidiga samband, dvs att organisera människor för att producera livsmedel i landsomfattning, är varken teoretisk eller statistisk utan en kolossal praktisk uppgift, som bara kan lösas steg för steg och i takt med att vi inom varje kommissariat och varje gren av ekonomin åstadkommer en allt bättre samordning i enlighet med en bred arbetsplan.

Rysslands elektrifiering, som är ett led i denna enhetliga ekonomiska plan, kommer att kräva tio eller kanske t.o.m. trettio år att förverkliga, förklarade kamrat Krzjizjanovskij i sin rapport. Denna elektrifieringsplan är en grovhuggen hypotes, ett så att säga förslag i grova drag, en markering på kartan, men planens förverkligande i ekonomiska valörer räknat kommer att bli beroende av femtioelva olika orsaker – kommer det t.ex. att finnas kol, kommer våra järnvägar att kunna transportera kolet utan driftstörningar osv. Den enhetliga ekonomiska planen är – oavsett från vilken ända vi börjar – helt klart beroende av det faktum, att varje enskilt ämbetsverk, varje enskild del av ämbetsverket hänger ihop med övriga, och framförallt upptäcker vi varje järnvägs direkta beroende av kolet och kolets av järnvägen: Kol måste kunna fraktas, men då behöver också ångloken bränsle. Kolets beroende av ångloken och tvärtom är ett direkt beroende, dvs kolet måste fördelas så, att det går att skaffa fram ånglok. Den uppgiften verkar enkel, men är den nödvändiga förutsättningen för en enhetlig ekonomisk plan.

Det var därför som den rapport om en enhetlig ekonomisk plan, som ställdes till Åttonde Sovjetkongressen, inte innehöll något förslag till projekt som kongressen hade kunnat anta, utan det istället rapporterades till kongressen i ett antal anföranden, att avståndet mellan de olika ämbetsverken är alltför stort och att det nu gäller att ena alla enskilda överstyrelser och centra kring en enhetlig ekonomisk plan. Detta är en fråga av utomordentligt stor betydelse och den hänger i sin tur fast samman med det vi brukar kalla byråkratismen.

Vår ekonomis utvecklingsstruktur hänger intimt samman med enskilda överstyrelser och centra, av vilka var och en är en ganska så sluten enhet om inte rentav ett eget fögderi. Inom varje ämbetsverk pågår en inbördes kamp. Inom transportförvaltningen brottas t.ex. flod- och sjötransporterna med järnvägstransporterna. Inom Högsta folkhushållningsrådet finns exakt lika många överstyrelser som det finns omtvistade områden att slåss om. Det här sker pga att det saknas proportionalitet mellan ekonomins olika delar. Uppgiften att skapa en enhetlig ekonomisk plan består i, att upprätta en nödvändig proportionalitet mellan alla grenar av vår folkhushållning.

Vad betyder då proportionalitet i det här fallet? Jo, att ekonomin ska svara mot de behov som finns bland hushållets medlemmar, svara mot de allmänna behov som finns hos den befolkning som tillsammans bildat detta hushåll. Vi talar ofta om prioriteringar, vi säger t.ex. att nu är kolindustrin prioriterad. Varifrån kommer då detta behov av att prioritera, och vad

betyder denna prioritering? Den frågan diskuterades livligt på Åttonde Sovjetkongressen i samband med rapporten från Högsta folkhushållningsrådet. När vi prioriterar betyder det att vi tillfälligtvis koncentrerar våra krafter och medel på ett visst avsnitt av den ekonomiska fronten, låt oss säga på kolindustrin, transportsektorn osv.

Varför måste vi då tillfälligt koncentrera krafterna på ett visst område och ge denna industribransch en särställning under en viss period? Jo, därför att det saknas proportionalitet mellan ekonomins olika grenar. Ex.vis kan det saknas en viss kvantitet tackjärn, en viss kvantitet kol, nödvändiga maskiner, en nödvändig kvantitet livsmedel för att täcka arbetarnas behov osv. Om vi behöver samla in livsmedel så måste de bönder som producerar livsmedlen få nödvändiga kvantiteter fotogen, spikar, glas osv. Om det finns en sådan proportionalitet i det socialistiska samhället då kommer dess ekonomi att blomstra.

I det borgerliga samhället uppnåddes proportionaliteten av sig själv, dvs den uppnåddes på det sättet, att om det t.ex. rådde brist på tyg så steg tygpriserna och då skedde en tillströmning av kapital och arbetskraft. Rådde det brist på tändstickor höjdes priset på tändstickor och tändstickfabriken började producera större mängder tändstickor och på så sätt blev det en utjämning mellan tillgång och efterfrågan. Enskilda industribranschens behov tillfredsställdes f.ö. under kapitalismen med mycket grova metoder, som varje gång ledde till en överproduktion, vilken i sin tur utlöste en kris. Om t.ex. ett välutvecklat väveri producerade mer varor än massan av arbetande kunde konsumera blev det kris, en kris som i sin tur utlöste en annan, exempelvis inom transportsektorn, byggsektorn osv. Då inträffade en stagnation med åtföljande varubrist, varefter maskineriet på nytt drog igång och rullade på tills det blev dags för en ny råge.

På det sättet kunde det borgerliga samhället upprätthålla en viss proportionalitet mellan ekonomins olika grenar. Denna proportionalitet var instabil, men den fanns där. Vi tänker inte uppnå proportionalitet med konkurrensen som medel och inte heller med hjälp av tillgång och efterfrågan på en fri marknad, utan genom att systematiskt ta fram råvaror och arbetskraft i en förnuftig kombination i landsomfattning. Denna uppgift har aldrig tidigare blivit ställd, men nu ställer vi den i en enhetlig ekonomi som gäller för hela riket.

Vad har vi då åstadkommit hittills i den riktningen? Som jag redan sagt, så kunde inte Folkkommisariernas råd förelägga Åttonde Sovjetkongressen någon konkret enhetlig ekonomisk plan och kan det heller inte det närmaste året. Jag tror att det krävs ett par år innan vi hunnit utarbeta en plan i grova drag, en plan där det kommer att finnas fel och som kanske bara till 50 % är bra. I takt med att vi börjar uppfylla dessa femtio procent, i takt med att vi börjar framställa mer och mer varor, i takt med att vi förmår transportera allt mer arbetskraft och större mängder livsmedel, så kommer också vår plan att kunna utarbetas och förverkligas allt mer precist och bättre under kommande år. Det är alltså därför som vi alltjämt saknar en exakt ekonomisk plan och bara har en grovhuggen skiss, som dock kommer att få en stor och omedelbar betydelse för framtiden.

Som kamrat Lenin förklarade, så kommer elektrifieringen att få en kolossal betydelse, eftersom den kommer att engagera bönderna i den enhetliga ekonomiska planen. Än så länge pågår vårt socialistiska uppbygge bara på enstaka öar i en ocean av från varandra isolerade bondehushåll. En socialistisk hushållning är en förenad och centraliserad ekonomi som styrs efter en enhetlig modell. Våra bondehushåll är så till den milda grad isolerade från varandra, så här kan det inte ens bli tal om någon enhetlig plan. Varje bonde har sin egen plan för just sin jordlott och när vi räknar med livsmedel, då har vi bara att förlita oss till dessa jordlotter, den skörd de kan ge och att kunna åstadkomma en jämlik fördelning.

För att kunna dra in bönderna i en riksomfattande plan så krävs, att dessa bondehushåll blir beroende av staten, dvs att bönderna via kablar från kraftverket får elkraft som sätter maskiner i rörelse, värmer människor och lyser upp i bondstugorna; det krävs att vi får bönderna att

börja tänka på teknik och på kultur och det sker säkrast och bäst med hjälp av elektrifiering, genom att landsbygden får tillgång till bra service, bysmedjor, skolor, nya bondstugor, elenergi för att underlätta arbetet och för att lysa upp hemmen – och kanske också i framtiden för att kunna laga mat och värma husen.

I samma ögonblick som bönderna ser, att det i byn finns verkstäder och smedjor som drivs av elström, när de ser sina skolbarn läsa läxor i skenet från en elektrisk glödlampa, ja, då men inte förr kommer de att vinnas för en socialistisk ekonomi. Det är därför elektrifieringen har sådan stor principiell betydelse. Jag säger er: Om vi kunde öka vår produktion av kol, tackjärn osv med säg 5-10 miljoner pud per månad, så skulle varje sådan ökning av våra tillgångar avspeglade sig i en snabbare elektrifiering av landet och det är i sin tur huvuduppgiften i arbetet för att få bönderna att vända ansiktet mot tekniskt framåtskridande och kultur. Om vi inte lyckas lösa den uppgiften kommer den socialistiska ekonomin att förbli isolerade öar sida vid sida med bondehushåll i denna ocean av jordbruk.

Den springande punkten i arbetet med en enhetlig ekonomisk plan är idag bränslefrågan; ifjol var det transportsektorn, eller rättare sagt ångloken som var bekymret. Då hade jag tillfälle att hålla tal på Sjunde kongressen⁵ om vad en enhetlig plan betyder och hur länge vi måste hoppa över de två trappsteg som leder till en ekonomisk plan. Ifjol var allt begränsat och koncentrerat till ångloken. I den mån det alls fanns några järnvägstransporter, så hade vi högst 20-25 % kördugliga ånglok. Den ekonomiska huvuduppgiften var m.a.o. att reparera ångloken. När vi tog upp frågan om ångloksreparationerna så såg vi fullt ut de svårigheter som är förknippade med en övergång till socialistisk planekonomi.

Det kan tyckas, att det inom järnvägen borde vara lättare än på andra håll att införa en enhetlig ekonomi, eftersom man här har allt fäst på papper: Man känner till antalet ånglok, man är i allmänhet insatta i järnvägsdriften osv. På den borgerliga tiden var järnvägen också strängt reglerad och det var en reglering som inte förekom någon annanstans inom ekonomin. Efter revolutionen blev järnvägen rådsrepublikens egendom, efter att tidigare till två tredjedelar ha varit statlig egendom och till en tredjedel ägd av ett privatkapitalistiskt bolag.

Inte desto mindre drevs järnvägarna under ganska lång tid som om vi fått ett arv i vilket vi ingenting fick förändra. Dvs, de ånglok som hörde till en viss järnväg gick bara fram och tillbaka längs den järnvägssträckan och reparerades bara vid den järnvägens verkstäder. En järnväg kunde ha en massa olika typer av ånglok, men gamla tjänstemäns och arbetares psyke tillät dem inte, att sätta in dessa på en annan järnvägssträcka. Juridiskt var det en socialistisk ekonomi, men vad beträffar den tekniska driften hade vi jämfört med den gamla ordningen bara gjort ett enda litet framsteg, som bestod i att vi faktiskt hade bokfört antalet ånglok och att en viss fördelning av ånglok ut till andra delar av järnvägsnätet förekom.

Hade vi haft en riktig socialistisk ekonomi, då hade det räckt med fem olika typer av ånglok för snabba gods- och trupptransporter. Men här fanns hundra olika typer, ett faktum som starkt påverkat både reparationsarbeten och drift. Först på det tredje året har vi börjat nå fram, ja, faktiskt nästan fram, till en socialistisk plan för ångloksreparationerna, fast den är väl egentligen bara halvsocialistisk, eftersom vi fortsätter reparera alla hundra ångloks typerna.

För att kunna reparera ånglok behövs reservdelar och för att skaffa sådana behövs kontakt med Högsta folkhushållningsrådets verkstäder, det behövs vidare kol och kolleveranser är också Högsta folkhushållningsrådet bord. De anspråkslösa framsteg som vi gjort under det gångna året har lett till att transportsektorn inte längre ligger på den miniminivå där den låg ifjol. I år är det kolbrytningen som ligger på denna miniminivå⁶.

På kongressen fick vi höra, att kolbrytningen kommer upp i minst 600 miljoner pud 1921. Kolbrytningen i Donbass ligger f.n. på 25-30 miljoner pud per månad. Av den mängden går nära hälften åt till att täcka gruvornas behov, eller stjåls på plats eller längs vägen. Donbass

producerar alltså totalt bara 15-16 miljoner pud kol och antracit, alltså en försumbar kvantitet, för att täcka järnvägens och industrins behov. Den tekniska utrustningen i Donbass är i dåligt skick, men när en undersökningskommission bestående av specialister och partiarbetare besökte Donbass kom man fram till, att Donbass med denna bristfälliga utrustning skulle kunna producera 54 miljoner pud kol per månad, bara man förbättrar arbetsorganisationen, livsmedelsförsörjningen osv. Även detta är en försumbar volym. Om vi till kolet från Donbass lägger kolet från Ural och Sibirien kommer vi upp till de 600 miljoner pud som produktionen antas bli det kommande året.

Kunde vi verkligen klara programmet om 600 miljoner pud kol, så skulle det under nuvarande förhållanden ge en kraftig impuls åt vår ekonomiska utveckling, åt utvecklingen inom transportsektorn, metallurgin osv. Frågan om att samordna enskilda grenar av hushållningen har lösts på det här sättet: Eftersom det konkret handlar om bränsle så är det Högsta folkhushållningsrådets presidium som handlägger frågan; eftersom frågan även handlar om transportsektorn och Högsta folkhushållningsrådets verkstäder, där man tillverkar reservdelar åt transportsektorn, så har det bildats en blandad kommission i form av Huvudkommissionen för transportfrågor; för transporter av militärt gods existerar redan en särskild förvaltningsövergripande kommission inom Högsta transportrådet.

Sålunda ser vi att den ekonomiska organisationen å ena sidan består av överstyrelser – i folkmun kallade större och mindre pålar – som förenar olika grenar av folkhushållningen (dessa grenar är beroende av varandra och måste stå i ständig och levande förbindelse med varandra); men eftersom det ständig finns meningsskiljaktigheter dem emellan, så har det – å andra sidan – bildats små och stora kommissioner i syfte att lösa dessa konflikter. Nu när vi närmar oss skapandet av en enhetlig ekonomisk plan, har det också blivit möjligt att bilda ett enhetligt ekonomiskt ämbetsverk för att ta hand om förverkligandet av denna enhetliga ekonomiska plan. Före Sovjetkongressen utsågs Arbets- och försvarsrådet till att bli ett sådant sammanlänkande ekonomiskt organ och till detta råd anslöts också Folkkommisariatet för jordbruksfrågor.

Arbets- och försvarsrådet förvandlas nu till ett permanent diskussionsorgan, som drar till sig alla förvaltningsövergripande kommissioner och sysslar med att utarbeta en enhetlig socialistisk plan. Arbets- och försvarsrådet, som initialt bildades som ett Försvarsråd för att samordna arbetet inom olika förvaltningar med Republikens försvarsintressen för ögonen och som den gångna vintern, efter Sjunde Sovjetkongressen, då frågan gällde införandet av allmän arbetsplikt och användandet av militära förband för produktiva insatser, ombildades till Arbets- och försvarsrådet, ska sålunda idag vidareutvecklas till en permanent ekonomisk sammankomst som inkluderar Folkkommisariatet för jordbruksfrågor och som i sig blir ett direkt organ för att utarbeta planen och för att – vilket är huvudsaken – kontrollera samordningen mellan olika ämbetsverk. Endast på det här sättet kan vår högsta ekonomiska stab hjälpa oss så att vi successivt kan börja utarbeta en enhetlig ekonomisk plan som ska omfatta alla grenar av folkhushållningen.

Vi har blivit mycket försiktigare än vi var i december eller oktober 1917, strax efter att arbetarklassen tagit makten i sina händer. Då trodde vi att en enhetlig ekonomisk plan skulle kunna börja genomföras redan efter några månader via Högsta folkhushållningsrådet osv. Om vi hade lyckats gripa den kapitalistiska ekonomins maskin i flykten, om det hade varit möjligt att gripa den då den gick på högvarv – då hade vi också med stor sannolikhet nått fram till den socialistiska planen mycket fortare. Som jag redan tidigare sade, så finns ingen proportionalitet mellan de olika delarna av vår ekonomi.

Vi fick ärva en kapitalistisk hushållning som inte gick för fullt, utan som tvärtom låg i ruiner efter kriget och efter ett antal evakueringar, så vi hade ingenting att slå samman; och ju längre denna sammanslagning drog ut på tiden, desto mer närmade vi oss ett tillstånd där vi fick

börja med tomma händer, för att först därefter stegvis kunna gå fram mot en enhetlig ekonomisk plan. I det avseendet bygger vi inte längre några utopiska framtidsvyer, vi säger inte att vi om några månader kommer att kunna presentera en fix och färdig plan (även om vi nu skaffar oss det centraliserade ekonomiska organ som planen behöver). Nej, vi kan bara ta några steg för att närma oss denna plan.

På jordbrukets område är allt uppbyggt kring elektrifieringsplanen och på en plan för att lyfta bondemassorna kulturellt. Men det är ett stort historiskt framtidsperspektiv, det är en omöjlighet att göra allt på en gång och vi måste tänka på både dagen och morgondagen. Vi har i år fått uppleva ett svårt missväxtår och vad gäller skörden nästa år finns många tecken som tyder på att även den blir dålig. Det är möjligt att vi, å ena sidan, kommer att drabbas av torka. Å andra sidan kommer bönderna, som fått lämna ifrån sig betydande mängder livsmedel till städerna och i gengäld bara fått en försumbar mängd industriprodukter, att minska den besådda arealen. Lokalt har den besådda arealen redan minskat med upp till 20 % och nästa år kommer denna minskning av den brukade jorden att öka ännu kraftigare. Trots de enorma påtryckningar sovjetstaten utövar på bönderna för att få dem att producera tillräckliga mängder livsmedel, kommer skörden alltså att bli ännu mindre än den blev i år.

Frågan om regleringen av jordbruket utifrån arbetar- och bondestatens behov och med syftet att återupprätta produktiviteten, har som en praktisk fråga diskuterats några gånger i Folkkommisariernas råd. Där har vi diskuterat frågan om en arbetar- och bondestat skulle kunna vända sig till bönderna med ett dekret av följande innebörd: Bönderna åläggs att bruka och beså en viss areal jord och statsapparaten kan beordra bönderna att leverera en viss kvantitet jordbruksprodukter. Dock fanns farhågor för att vår apparat skulle sakna tillräcklig fasthet och smidighet för att kunna omsätta ett sådant dekret i praktiken.

Vi har som sagt haft en hel rad diskussioner och enskilda överläggningar i Folkkommisariernas råd av denna anledning. Till sist kom vi fram till, att Folkkommisariernas råd inte skulle genomdriva ett sådant dekret, utan att ett förslag med den innebörden läggs fram för Allryska Sovjetkongressen, där vi får möjlighet att ta pulsen på landsbygden, som på kongressen representeras av kommunistiska och partilösa bönder. Den här frågan slank dock förbi ganska obemärkt. Som bekant förekom inga större diskussioner kring denna fråga på Åttonde Sovjetkongressen. Det berodde på väl genomförda förberedelser i partifractionen, med deltagande även av partilösa, som inbjöds flera gånger till partifractionens möten, där även kamrat Lenin deltog i samtalen. Frågan har diskuterats på alla möjliga håll, även om kommunisterna naturligtvis till sist fällde avgörandet.

Det sades från en del håll, att vi kanske skulle stöta på stora svårigheter när det här förslaget till beslut väl kom upp på Sovjetkongressen. Men det var betecknande för kongressen, att de kommunistiska och partilösa delegaterna som ju representerade bondemassorna, inte hade några som helst principiella invändningar mot att staten använder åtgärder av tvångskaraktär för att reglera bondejordbruken. Partilösa bönder förklarade tvärtom, att Folkkommisariatet för jordbruksfrågor måste föra en konsekvent politik som ålägger bönderna, att i egenskap av statens jordbrukande arbetare, leverera ett visst minimum av jordbruksprodukter, eftersom detta är ett krav för hela landets fortsatta existens.

Dekretet, som även diskuterades utifrån den synvinkeln att Folkkommisariatet för livsmedelsfrågor och Folkkommisariatet för jordbruksfrågor måste bilda för ändamålet lämpliga organ, antogs därefter enhälligt. Detta faktum är i hög grad kännetecknande för kongressen: Det visar att det på landsbygden finns en bas för att bygga sovjetsamhället, alldeles oavsett att det bland breda bondemassor finns ett djupt missnöje med brister, fattigdom och statens livsmedelspolitik; att vi har stöd för en statlig reglering av jordbruket och att vi nu, efter Åttonde Sovjetkongressens beslut, står inför vår första jordbrukskampanj, där enbart norm-sättande organ inte kommer att räcka till.

Åttonde Sovjetkongressen beslöt att tillsätta speciella säningskommittéer i guvernement, häraden och kommuner, som ska stödja sig på jordbruksorganen, dvs på de jordbrukskommittéer som väljs av bönderna själva för att främja regleringen av jordbruket och för att förbättra bruket av jorden. Allt detta går givetvis hand i hand med statens hjälp till bondejordbruket. Tiotals miljoner guldrubel kommer att avsättas för att hjälpa landsbygden med nödvändiga medel, industriprodukter och utrustning. Även agronomer från olika kommissioner skyndar till böndernas hjälp. Jämsides därmed pågår alltså en hård och tvångsmässig reglering som på varje ort ska stödja sig på böndernas egna organisationer och bondekonferenser, militära kommittéer och ekonomiska organ.

Det här är ett företag av utomordentligt stor vikt och enorm betydelse. Ju bättre och snabbare elektrifieringen går, desto bättre kommer morgondagen att bli. Men om det går illa för oss inom jordbruket nästa år, så kommer allt vi föresatt oss med elektrifiering och enhetlig ekonomisk plan, att gå åt skogen bara därför, att vi kommer att sakna tillräckligt med livsmedel.

Vår regering hade alltså till uppgift att sondera terrängen ute på landsbygden inför Sovjetkongressen. Och jag måste säga att testen lyckades – det blev inga protester. Vårt allmänt hållna beslut går alltså ut på, att Folkkommisariatet för jordbruksfrågor sammanställer en bestämd plan och tilldelar landsbygden bestämda uppgifter, ex.vis att så och så stor areal ska brukas och besås. Dessa uppgifter sprids sedan ut över guvernementet, till varje härad och by. Säningskommittéerna följer upp planen och kontrollerar, att så och så många tunnland besåts med grödor och att man då jämför sig med de grannhushåll som ligger bäst till.

Åttonde Sovjetkongressen beslöt att utdela premier till de bästa jordbruksföreningarna, kommunerna och enskilda småbönder som inte exploaterar främmande arbetskraft eller sysslar med spekulation. Premierna kommer att utdelas i form av produktionsmedel, varor och husgeråd för personligt bruk. I den här frågan rådde till en början motsättningar⁷ – vår partifraktion vägrade godta principen om att premiera enskilda bönder, av rädsla för att premien kunde bli grundplåten för att göra enskilda bönder till kulaker och att saken då skulle framstå som att sovjetmakten satsar på att odla fram kulaker på landsbygden.

Därför gick vi fram med största försiktighet i denna fråga och i ursprungsförslaget infördes en ändring, enligt vilken vi endast kan premiera enskilda husbönder med sådana varor och husgeråd för personligt bruk, som bara förbättrar hans eget liv en aning, men som i hans händer inte kan bli verktyg för utsugning och spekulation. Vad gäller produktionsmedlen beslöt att produktionsmedel som liar, skäror, plogar och harvar, bara kan utdelas i sådan mängd att de inte kan bli verktyg för exploatering av arbetet, dvs kan bara utlämnas till större kollektiv.

Det här var de viktigaste ekonomiska frågorna som kom upp till behandling på kongressen och som delegaterna huvudsakligen arbetade med. Vad beträffar de organisatoriska frågorna fanns inga större problem. I frågan om kampen mot byråkratismen tog kongressen som bekant ett beslut⁸ som i viss mån kommer att förbättra sovjetapparatens arbete. Med avseende på folkkommisariatens rättigheter visavi exekutivkommittéerna i guvernement och häraden, gjordes en förändring gällande de lokala organens egen verksamhet. Här tog vi ett steg framåt på den väg som en del brukar kalla decentralisering. Men så enkelt är det inte. I själva verket sker en dubbelsidig process: Vi har faktiskt börjat närma oss en enhetlig ekonomisk plan, en förvaltningsövergripande plan, som kommer att få en mycket stor utbredning – men detta faktum visar ju, att vi ingalunda går mot decentralisering, utan tvärtom mot centralisering.

När vi sätter som mål för hela landet att bryta 600 miljoner pud kol, så utgår den målsättningen från ett enhetligt centrum och den är samtidigt det högsta uttrycket för centralism; samma sak inom transportsektorn när vi ställer uppgiften att ha 20 tusen ånglok i drift; eller när vi 1921 för första gången kommer upp i 4 600 miljoner på utgiftssidan i

statsbudgeten; eller ta Högsta folkhushållningsrådet där kadern är sysselsatt med att räkna på hur många miljoner pud som kan fraktas i mars, april och maj. Utifrån allt detta drar vi en linje som sträcker sig ett år framåt osv. På alla områden handlar det om renodlad centralism. Vad gäller själva verkställigheten och driften har vi däremot beslutat ge organen i regioner, guvernement och kommuner möjligheter till så mycket självverksamhet som bara tänkas kan, samtidigt som vi minskar det byråkratiska förmynderiet över dem.

För ett och ett halvt å två år sedan hade man vartenda ånglok under observation i det centrala ämbetsverket för vägar och kommunikationer. Här var det frågan om en rent mördande centralism, där man direkt över telefonlinjen gav order om varje enskilt ånglok och sedan följde upp hur ordern verkställdes. Hädanefter kommer det inte att gå till på det sättet. Nu kommer ett antal lok att överlämnas till den lokala järnvägsförvaltning som handhar ångloken, som rapporterar om ånglokens tillstånd till den egna lokalförvaltningen, som i sin tur rapporterar till distriktsförvaltningen om det finns någon sådan som omfattar några lokala förvaltningar.

Från centrum erhåller den lokala järnvägsförvaltningen vissa uppgifter, ex. vis att under en månad frakta så och så stor godsmängd, så och så många passagerare. Det här är en högre sorts centralism, en centralism där det gäller att utarbeta en plan, göra beställningar, sammanställa regelverk för hela landet, medan decentralisering i form av en omfattande självverksamhet inom de lokala organen kommer i fråga så fort det gäller att verkställa planen. Det är så utvecklingen blir i fortsättningen. Och ju längre utvecklingen kommer, desto rikare på erfarenhet blir vi. När en viss lokal järnvägsförvaltning eller ett visst distrikt har så många ånglok och vagnar, att deras antal räcker och blir över för att verkställa centrala målsättningar, då kan man lokalt börja sammanställa en egen plan för hur man använder den lediga transportkapaciteten för lokala behov, dvs just deras egen plan.

Åttonde Sovjetkongressen stakade ut denna väg på ett bättre sätt än den föregående kongressen: Ekonomin centraliseras allt mer och mer i den meningen, att en enhetlig ekonomisk plan är på gång, liksom i den meningen, att allt fler uppdrag strömmar in från ett enhetligt centrum, samtidigt som förvaltningsorganen lokalt, i regioner, guvernement och häraden får allt större självständighet med avseende på hur den givna planen verkställs. Det bör i sammanhanget kanske nämnas, att vi lyckats bygga upp vissa lokala förråd av råvaror, livsmedel och arbetskläder, så att guvernementens folkhushållningsråd ska slippa vara beroende av centrum och istället kunna ta initiativ för att fullgöra det minimum av uppgifter man fått i form av planer, beställningar och uppdrag.

Vad finns det mer att nämna om Sovjetkongressens arbete? Jo, jag skulle kunna nämna att Allryska centrala exekutivkommittén fått högre juridisk status. Det betyder att sovjetmekanismen numera har en mindre underordnad ställning. Tidigare, alltså under kriget, var det partiets Centralkommitté och inte Folkkommisariernas råd, som hade nio tiondelar av alla befogenheter på sin sida. Nu får inte dessa befogenheter längre vara koncentrerade i händerna på en liten grupp, utan besluten kan tas först efter en bred diskussion.

Det återstår också för mig att nämna minskningen av arméns numerär, en sak som har stor betydelse. I den här frågan har det varit många förberedande diskussioner i partiets CK och CKs arbetsgrupper. Frågan har komplicerats av att den berör en hel rad andra frågor. Det är alldeles klart, att vi måste upplösa så stora delar av armén som möjligt; men – å andra sidan – måste vi behålla ett så pass stort antal soldater, att armén klarar av sitt underhåll. Här är det då i första hand aktuellt att hemförlova de element som varken tillhör armén eller arbetsarmén. Dessa soldaters fortsatta öde måste bli det, att det ena eller andra ämbetsverket som arbetar med ekonomiska frågor, tar hand om de soldater man behöver. Till arbete i kolbrytningen kunde man t.ex. avdela dem som redan är bofasta där, medan resten kan hemförlovas. På så

sätt sker en minskning av arméns numerär, sedan skär vi ned staberna, stabernas förvaltningar och institutioner.

Vi har som alla känner till väldigt ofta pratat om byråkratismen i våra militära förvaltningar. Men vi får inte glömma, att vi gått från partisanförband till en armé som slagits på fyra fronter: En i Bajkaltrakten⁹, en utanför Archangelsk¹⁰, en i väster¹¹ och en i söder¹². Vi var tvungna att leda dessa fyra fronter från Moskva och om vi inte följde precis vartenda kompanis rörelser, så hade vi åtminstone full uppsikt över regementena, för att kunna beväpna dem och sköta underhållet som planerat. Men detta var en komplicerad uppgift under de ytterst svåra förhållanden som rådde, då det saknades såväl krafter som medel och tillgången till transportmedel inte var fri. Vår efterblivenhet och vårt kulturmörker präglade varje uppgift vi ställde oss. Det var nödvändigt för oss att konstruera en nervtråd som löpte mellan centrum och front för att på kommando från Moskva ta upp striden mot Balachovitj, avdela styrkor för att sätta in mot upprorsmännen i Dagestan, hjälpa partisanerna i Bajkaltrakten att krossa Semjonov osv.

Det var nödvändigt att bygga upp en kolossal och effektiv apparat, men när vi – kadrer från militärförvaltningen – betraktade den, var det med stor fasa. När vi så beslöt oss för att skära ned apparaten uppstod en annan farhåga: Men tänk om det är för tidigt? Tänk om vi snabbt måste sätta in trupper på andra fronter och vi inte klarar av att göra det i tid? Nu är det mycket enklare för oss att skära ned administrationen. Om detta arbete inte går med full fart så beror det enbart på, att vi inte kan upplösa våra förband och stabsinstitutioner alltför snabbt.

För att minska antalet divisioner måste fältdivisionerna på många platser dras tillbaka från tidigare fronter och ersättas med de inrikesdivisioner som håller på att formeras och byggas upp. Men då krävs transportmedel – för vilka det saknas kol. Därför blir divisionerna kvar, liksom också VNUS. Den långsamma minskningstakten med avseende på arméns numerär är alltså ett resultat av vår fattigdom. Men som ni vet är det tänkt att arméns numerär ska halveras fram till juni i år. Vi har försökt sammanställa en mera fullständig plan för hur nedskärningarna inom armén ska gå till och kunna upplösa alla institutioner som nu servar arbetsarméerna och betalas över försvarsbudgeten, men den största svårigheten är återigen bristen på transportmedel för hemtransport av dem som demobiliseras.

I första hand hemförlovar vi årskullar födda 85, 86, 87, därefter årskullar födda 88, 89, 90, 91. I den tredje omgången hemförlovas årskullar födda 92, 93, 94, 95. De som blir kvar i armén är alltså årskullar födda 96, 97, 98, 99, 900 och 901. Följaktligen behåller vi sex årskullar under vapen. Så blir det om det inte dyker upp några oförutsedda omständigheter. I några av de mest industrialiserade och proletära regionerna planerar vi samtidigt, att starta skolor för utbildning av milisförband, för att i de proletära regionerna successivt kunna gå över till en ny milisarmé. De förband vi behåller kan vi kalla vår gardering – det är så vi kallar dem i Militära revolutionsrådet¹³ – dvs, de måste finnas i sådant antal att vi kan utdela ett första slag mot fienden, innan vi hunnit mobilisera större reservstyrkor bakom fronten. Samtidigt består vårt program för nedskärningar inom armén också av, att vi behåller våra elever på befäls-skolekurserna och fördubblar eller tredubblar deras utbildningsprogram i syfte att höja kvaliteten inom befälskåren, bl.a. genom att tillföra armén våra bästa proletära krafter. Denna åtgärd godkändes i sin helhet på Sovjetkongressen och genomförs nu i aktuella instanser.

Jag skulle avslutningsvis vilja säga några ord om armén. Naturligtvis är det sant, att vår vidunderliga krigsmaskin har varit en tung börda att bära för alla, särskilt för arbetarna och bönderna. Om folk å ena sidan hyllar den hjältemodiga Röda armén, så drömmer alla samtidigt om, å andra sidan, att den snart ska kunna minskas till ett minimum. En sak är klar: Armén har obarmhärtigt exploaterat landet, eftersom armén inte producerar utan konsumerar och tär, just i kraft av att den är en armé. Tanken om att armén ska övergå till arbete inom

folkhushållningen, hänger just samman med vår otåliga önskan att skära ned armén så snabbt och i så stor utsträckning som möjligt.

Men det finns också en annan sida – det är den mentala demobilisering som kan observeras i partiet och som också spiller över i armén. Det sprids en uppfattning om, att armén slutfört sin historiska uppgift och att den nu kan börja arkiveras. Häromdagen mötte jag ex.vis en militär kader, kamrat Blücher – en arbetare från uraltrakten som nu för befäl över Första divisionen – och han sa så här: Släpp iväg oss till arbete inom folkhushållningen. Den här önskan att få lämna armén är allmänt utbredd. Det finns kommunister som menar, att de blev soldater, kommissarier eller kommandanter bara därför, att det var någonting som krävdes i ett viss ögonblick, men att de f.n. mest av allt önskar att få börja bygga upp och vara med om att utveckla en kulturell arbetarstat.

Vi har kommit till en kritisk punkt igen. Och jag vill bara varna för, att den här uppfattningen om armén som någonting sekundärt, innehåller ett mycket farligt moment. Vi är alltjämt inringade från alla håll av kapitalistiska fiender. Ingen av våra stora fiender – ja, inte ens de små – har ännu självdött. Frankrike, England, Japan, Amerika är och förblir imperialistiska länder. Polen och Rumänien kan, liksom tidigare, nu till våren vara beredda att angripa oss. Vi kan bara hoppas att historien leder oss förbi ett nytt krig, men några garantier för detta finns inte.

Om likvidatoriska stämningar börjar vinna terräng, kommer dessa att leda till moraliskt förfall inom de divisioner och förband som vi måste behålla för att vara garderade mot möjliga slag. Bondesoldater står stadigt på jorden så länge de leds av arbetare, bondesoldater reser sig mot godsägaren tillsammans med arbetarna och så länge de ser en Wrangel framför sig. Nu är det emellertid omöjligt att kunna se en endaste godsägare i något väderstreck vid rådsrepublikens horisonter och böndernas synkrets är inte stor, de har kort minne, ty under många sekel och årtusenden har bönderna varit förtryckta och blivit exploaterade – ja, ända fram till den dag arbetarna började försöka dra dem med sig.

Snart kommer bönderna att ha glömt slagen från förr och är beredda att åter sticka huvudet i snaran. När en division ligger länge i bivack och överksam på en och samma plats, börjar bondesoldaterna klika sig i skallen: Vad ligger vi här för, är det inte bättre att vi drar hemåt. Arbetarna försöker sätta press på bonde-soldaterna, försöker agitera och tvingas ibland också överlämna en och annan bonde till militärtribunalen när de givit sig av på egen hand. Ni vet att våra divisioner är väldigt bra på att slåss, men så fort det blir en paus i striderna börjar de falla samman i sina beståndsdelar och bönderna blir helt enkelt överfallna av en oemotståndlig hemlängtan. Om partiets påtryckningar i det militära arbetet försvagas, om påtryckningarna från vår militära kader och städernas proletärer försvagas – då börjar armén degenerera som en levande vävnad. Kommunister har ingen rätt att därvidlag hysa några som helst illusioner.

Vi kan omöjligtvis behålla hela armén och vi blir tvungna att halvera numerären under vintern och våren. Men hur ska det göras? Jo, det måste ske med hjälp av de progressiva arbetare som vi hela tiden samlat på oss från fabriker, verkstäder, partiorganisationer och fackföreningar. Dessa måste därför behållas i armén, eftersom kommunister i armén har förmågan att upprätthålla en viss ordning och stridsmoral. Det är partiorganisationerna som idag har ansvaret för den huvudsakliga politiska skolningen i våra militära förband. Jag har för avsikt att överlämna en promemoria till CK och partiets moskvaorganisation om, att vi måste behålla arméns organisation över vintern, att den bör stärkas och förbättras kvalitativt.

Om inte partiorganisationerna koncentrerar sig på denna uppgift och inte orkar utföra detta arbete fram till våren, då kan vi hamna i en militär katastrof och i ett läge där armén faller sönder. Jag är emellertid övertygad om, att partiorganisationerna ser till att säkerställa stridsmoralen i armén. De brukar skälla på byråkratismen inom det militära, men kommer

ändå att säga, att armén är absolut nödvändig. Vi måste se till att arrangera mönsterkurser med längre tids undervisning för att utbilda en kvalificerad befälskår. Det var ett av besluten som togs i form av en tes på Sovjetkongressen och som kommer att läggas fram för partikongressen.

Resultaten från den senaste Sovjetkongressen kan formuleras så här: Expansion och förbättring inom folkhushållningen, nedrustning och förbättring inom armén. På basis av dessa förbättringar och denna minskning av arméns numerär, ska vi ta upp kampen mot byråkratismen, som är en kamp mot slapphet, okunskap och tygellöshet på alla livets områden. Jag tror att vi fram till Nionde Sovjetkongressen kommer att stå än starkare än nu, om vi bara följer de vägar som stakades ut på den Åttonde Sovjetkongressen. (Applåder)

1921, Arkivet.

Översättning: *Kjell Berglund* från 1:a ryska upplagan av Trotskijs *Samlade verk* (Sotjinenija), band XV, utgiven i Moskva 1927. Även noterna är från denna utgåva.

Noter

¹ *De tyska oavhängigas kongress* i Halle ägde rum i oktober 1920. Se mera ingående om kongressen i band XIII, noterna 96 och 115.

² *Det franska socialistpartiets kongress* i Tours ägde rum i december 1920. Se mera ingående om kongressen i band XIII, noterna 28 och 148.

³ Se not 118 [ingår ej här – *Red anm*] angående meningsskiljaktigheterna på Sjunde Sovjetkongressen beträffande sovjeternas organisation. Åttonde Sovjetkongressen tog följande beslut i denna fråga:

1. Som tillägg till § 8, del 1, i beslutet från Sjunde Sovjetkongressen om sovjeternas organisation, tillerkänner Sovjetkongressen Allryska centrala exekutivkommitténs presidium rätten, att annullera beslut i Folkkommisariernas råd och i form av direktiv framlägga nödvändiga beslut å Allryska centrala exekutivkommitténs vägnar, innebärande ett åtagande att lämna rapporter om sitt arbete till Allryska centrala exekutivkommitténs ordinarie sessioner.

2. Frågor och konflikter som berör de inbördes relationerna mellan folkkommisariat, överstyrelser och centra, å ena sidan, samt lokala exekutivkommittéer, å den andra, avgörs av Allryska centrala exekutivkommitténs presidium.

3. Frågor som rör RSFSRs administrativa och ekonomiska indelning avgörs av Allryska centrala exekutivkommitténs presidium.

4. Presidiet åläggs, att särskilt mönstergillt förbereda de Allryska Sovjetkongresserna och Allryska centrala exekutivkommitténs sessioner, varvid alla material som Allryska centrala exekutivkommittén behöver, skall ha publicerats en månad före Sovjetkongressen eller två veckor före sessionen.

⁴ *Frågan om unionsrepublikernas elektrifiering* – diskuterades livligt på den Åttonde Sovjetkongressen. Huvudanförandet hölls av kamrat Krzjizjanovskij, vars tal föregicks av en rapport från kamrat Lenin, som uppehöll sig vid frågan vad en elektrifiering kommer att innebära för en snabb utveckling av produktivkrafterna. I sitt anförande framhöll kamrat Krzjizjanovskij, att en omfattande elektrifiering blir möjlig först när det finns en enhetlig ekonomisk plan.

Endast Sovjetryssland är i stånd att genomföra en enhetlig ekonomisk plan, eftersom här inte finns något privat ägande av produktionsmedel och arbetsredskap. När talaren pratar om folkhushållningens elektrifiering framhåller han en rad av dess stora fördelar: Arbetet kommer att bli mindre slitsamt och det skapas möjligheter för att mekanisera och rationalisera arbetet.

Elektrifieringen kommer att få avgörande betydelse för kolbrytningen i Donbass och det gör att kolbrytningen det närmaste årtiondet kan öka från 3 % till 12 % av den totala bränsleförsörjningen. Elektrifieringen kommer likaså att få stor betydelse för att lyfta jordbruket, såväl när det gäller förbättringen av jordbruksredskapen som för att öka avkastningen, för bevattningen och spannmålstorkningen. Inom transportsektorn kommer elektrifieringen att ge oss möjligheter att lösa de problem transportväsendet står inför.

Under sitt anförande visade kamrat Krzjizjanovskij upp en arbetsplan för elektrifieringen. Därefter lämnade Kommissionen för Rysslands elektrifiering en omfattande rapport om hur en enhetlig ekonomisk plan hänger samman med landets elektrifiering. Efter anförandena antog Sovjetkongressen enhälligt en resolution om nödvändigheten, att bland det arbetande folkets breda massor popularisera idén om landets elektrifiering. Regeringen gavs i uppdrag att spänna alla sina krafter för att genomföra denna plan för Rysslands elektrifiering.

⁵ Här avses kamrat Trotskijs tal i kongressens organisationsutskott i samband med den Sjunde Sovjetkongressen.

⁶ Här avses den akuta bränsleförsörjningskris som inträffade i slutet av 1920 och i början av 1921. Denna kris krävde skyndsamma åtgärder, som tog sig uttryck i att det bildades en Extraordinär kommission för att ta itu med problemen i Donbass (i november 1920). Se not 230 för mera detaljer kring denna fråga.

⁷ Motsättningarna i frågan om ett premiesystem inom jordbruket ledde till följande: En del av delegaterna förklarade, att ett premieringssystem kommer att utnyttas i ett stöd åt kulaker och välbärgade bönder, eftersom de har möjligheter (jordbruksredskap, boskap, arbetskraft) att ställa i ordning sina jordbruk, öka avkastningen osv – och förklarade att de är motståndare till ett premieringssystem. En annan del av delegaterna ansåg, att den bästa stimulansen för att utveckla jordbruket inte är ett premieringssystem, utan att ge bönderna möjligheter att fritt förfoga över en viss del av sina produkter.

Kamrat Osinskij, som höll huvudanförandet i denna fråga, menade att premieringssystemet inte betyder en upplösning av den progressiva inkomstbeskattningen. Den ger möjligheter att kraftigare beskatta jordbruk som är framgångsrika tack vare att de ger högre avkastning och samtidigt låta dem behålla ett större överskott, jämfört med jordbruk som är mindre produktiva. Paragraf 17 i den resolution kongressen antog lyder som följer: ”att inrätta ett premiesystem: a) att i första hand förse jordbruk med produktionsmedel och verktyg, samt masskonsumtionsvaror; b) att höja normerna för det överskott livsmedelsprodukter bönderna kan behålla vid rekvisitioner av livsmedel; c) att tillförsäkra bondehushållen förmåner när de fullgör andra förpliktelser, varvid det är nödvändigt att prioritera kollektiva jordbruk framför individuella”.

⁸ *Resolutionen om kamp mot byråkratismen* – antogs av Åttonde Sovjetkongressen efter ett anförande av Zinovjev. I denna resolutions fjärde avsnitt heter det: ”När vi nu intensifierar övervakningen av arbetet inom alla organ, vill få bort långbänkar och förenkla apparaten och samtidigt vill dra med de breda arbetande massorna i Arbetar- och bondeinspektionens organ, ska vi också ägna särskild uppmärksamhet åt detta arbete och ställa det som en aktuell uppgift, att se över en hel rad statliga funktioner, ex.vis: fördelningen av ransoneringskort, bostäder, transportmedel, masskonsumtionsvaror, bränsle osv”.

⁹ *Östfronten* – hade bildats långt innan striderna mot Koltjak, redan på den tiden då Röda armén bekämpade tjeckoslovakiska trupper som gått till offensiv mot Sovjetryssland under general Haidas ledning. Röda arméns första strider på östfronten upphör i början av mars 1919.

Den 13 mars 1919 intar Koltjaks trupper staden Ufa och fortsätter därefter sin framryckning på bred front. Men tack vare att underhållet för Röda armén vid östfronten förbättras, att rödarmisterna får förstärkningar med friska kommunistiska soldater och tack vare ökande sympatier bland bondebefolkningen för de röda trupperna, kan de sistnämnda redan i slutet av april gå till offensiv och den 1 juli kastas Koltjaks trupper ut ur Ufa.

I slutet av augusti har de röda trupperna intagit städerna Jalutogorsk, Tobolsk och Kurgan och kastar tillbaka fienden bortom floden Isjim. Men Koltjak lyckas samla sina trupper och få förstärkningar, varför han i mitten av september går till motoffensiv och intar staden Tobolsk (30 september). Emellertid hade Koltjaks läge vid den här tiden kraftigt försvagats. De bönder han lyckats mobilisera ställer till med massdeserteringar och röda partisanförband lyckas utföra förstörelsebringande räder bakom fronten. Röda armén gör därefter en andra och avgörande framryckning i oktober och den offensiven slutar med att rödarmisterna intar städerna Tobolsk, Petropavlovsk och Omsk.

Koltjak flyr med resterna av sina trupper österut, men röda partisaner tar honom och hela hans regering tillfånga i Irkutsk. Enligt beslut i Irkutsks Militära revolutionskommitté arkebuseras Koltjak i januari 1920. Resterna av hans armé höll inte ut så länge till och på det sättet kunde östfronten ganska snart upplösas. Den fortsatta kampen och den slutliga segern över kontrarevolutionen i öster – blev därefter en angelägenhet för Folkets revolutionära armé i Republiken Fjärran Östern, vilken hade bildats som en buffert mellan Sovjetryssland och Japan.

¹⁰ *Nordfronten* – upprättades i juni 1918 mot de vitgardistiska förband som härjade längst uppe i norr. Efter freden i Brest flyttade Ententens diplomatiska sändebud i Sovjetryssland till Archangelsk, där de bildade en regering under Tjajkovskijs ledning. Den regeringen ställde samman en vit armé under ledning av general Miller för att bekämpa Sovjetryssland.

Med stöd av engelska marinen landsattes dessutom en engelsk-fransk-amerikansk truppstyrka vid Vita havets strand. Från RSFSR fanns i dessa trakter den Sjätte och den Sjunde armén (den sistnämnda sattes i februari 1919 in på västfronten). Röda arméns offensiv på nordfronten började den 6 februari 1920. Trots att den vita armén hade ett klart övertag med sitt artilleri krossades vitgardisterna. Deras ”allierade” fann snart att fortsatt strid var en omöjlighet och evakuerade därför snart sina trupper. Soldaterna i Millers armé gick i massor över till Röda armén. I februari tog upproriska arbetare makten i Archangelsk, varvid Tjajkovskijs regering flydde. Den 21 februari tågade förband ur Röda armén in i Archangelsk. Kort tid därefter intogs också Murmansk, varefter nordfronten upplöstes.

¹¹ *Västfronten* – blev till den 19 februari 1919 i samband med det växande hotet från såväl ryska som utländska vitgardister vid RSFSRs västra och nordvästra gränser. I västfronten ingick 7:e Lettiska armén och Västra armén. Lettiska Röda armén organiserades i slutet av 1918 av lettiska arbetare och bönder för att försvara Lettland mot den vitgardistiska invasionen. Vid mitten av februari 1919 hade de lettiska rödarmisterna till tre fjärdedelar

fullgjort sin uppgift, som gick ut på att befria de arbetande i Kurland och överlämna makten i deras händer. Men själva armén hamnade därefter i ett mycket svårt läge, till hälften omringad.

Läget på västfronten var följande: I syfte att inta Litauen och Vitryssland och därefter gå mot Moskva, började vita polacker under Ententens beskydd dra samman trupper längs frontlinjen Bielostok – Brest-Litovsk – Kovel – Rovno. Den polska arméns försörjning med instruktörer och ammunition hade ordnats via Ententen. I mars 1919 slöt Polen ett militärt avtal med Ententen, enligt vilket den polska arméns operationer mot RSFSR skulle ledas av Frankrikes ÖB, general Foscher. Polen var vid den här tiden rätt och slätt ett verktyg i händerna på de västeuropeiska imperialisterna.

Sovjetryssland hade ett synnerligen svårt läge på västfronten, eftersom Röda armén samtidigt hade att avvärja Koltjaks offensiv i öster och bekämpa vitgardisterna i söder och i Ukraina. Den 15 april 1919 inleder polska trupper sin offensiv längs hela den litauiska och vitryska fronten. Delar av Röda armén retirerar. På nordvästra fronten var samtidigt Petrograd utsatt för ett direkt hot då Judenitjs trupper går till offensiv (se not 2). Hans trupper krossas först i december 1919, varefter Sovjetryssland sluter fred med Estland, som dittills hade stött Judenitj. I och med detta fredsavtal minskar faran på nord-västfronten en aning, samtidigt som läget på västfronten avsevärt försämras.

Huvuddelen av Röda arméns styrkor var under hela vintern 1919-1920 fullt sysselsatta med att bekämpa Denikin och Koltjak, varför endast mindre styrkor fanns kvar för att försvara västfronten. Sovjetregeringen, som inte vill kriga mot Polen, vände sig två gånger (22 december 1919 och 28 januari 1920) till Polen och föreslog fredsförhandlingar – dock utan framgång.

Under parollen ”Vi tar tillbaka 1772 års gränser” gick det vita Polen till offensiv efter att man fått stora ammunitionslager från Ententen och den 6 maj intog polska trupper Kiev. Detta tvingade sovjetregeringen att agera aktivt och den 25 maj gick Röda armén till motoffensiv på den västra flanken och lyckades på det sättet hejda de vita polska truppers framryckning. Den 30 maj fick sydvästfronten förstärkning med Budjonnyjs röda rytteri och nu inledde våra trupper aktiva operationer mot fienden.

Den 7 juni intogs städerna Zjtomir och Berditjev och rödgardisterna fortsatte sin framryckning. Den 4 juli intogs Rovno, den 6 juli Olevsk, den 7 juli Proskurov, den 12 juli Kamenets-Podolsk och den 20 juli Dubno. Förutom att Budjonnyjs röda rytteri deltog i dessa strider fanns också en kavallerikår som under ledning av Gaj opererade mot polackerna bakom själva fronten. Den 14 juli lyckades denna kavallerikår inta staden Vilna. Nu kunde Röda armén fortsätta sin framryckning ända fram mot den polska huvudstaden Warszawa.

I augusti 1920 förändrades emellertid läget drastiskt. Röda armén, som trängt djupt in i Polen, hade blivit avskuren från sina försörjningsbaser, samtidigt som det polska överkommandot med stöd av Frankrike drog samman sina styrkor vid Warszawa till en stark spjutspets. I slutet av augusti påbörjar Röda armén sin reträtt som fortsätter ungefär till början av oktober. Det 12 oktober sluts ett preliminärt fredsavtal, vars villkor för polskt vidkommande var mindre fördelaktiga än de sovjetregeringen föreslagit i början av 1920. Det vita Polen tvingas avträda ett territorium som var 59 650 kvadratverst stort och som hade en befolkning på 4 474 000 personer. Trots fredsavtalet fortsatte Polen att organisera och stödja vitgardistiska förband vid RSFSRs gränser.

¹² Om sydfrenten – se band XVII, andra delen, not 76.

¹³ RSFSRs Militära revolutionsråd bildades efter ett beslut i Allryska centrala exekutivkommittén 2 september 1918. Rådets ordförande var L. Trotskij och de övriga som ingick i rådet var följande: P. Kobozev, Mechosjnin, F. Raskolnikov, I. Danisjevskij, I. Smirnov och A. Rozengold, samt överbefälhavaren för alla rådsrepublikens väpnade styrkor, Vatsetis. I och med att rådsrepublikens Militära revolutionsråd bildades upplöstes Högsta militärrådet och dess funktioner övergick till Militära revolutionsrådets stab.